

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Юрчишин Юлії Богданівни

на тему:

ТРАДИЦІЇ НАРОДНОГО ВБРАННЯ В ТВОРЧОСТІ СУЧАСНИХ

ДИЗАЙНЕРІВ ОДЯГУ

(історико-культурні передумови та мистецькі інтерпретації)

на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства

за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури

З 90-х років минулого століття в Україні значно зросла зацікавленість традиційною культурою, зокрема і одягом. Крім захоплення захопленням високими художніми якостями народного мистецтва інтерес українців до власної традиції проявляється як реакція на глобалізацію і через прагнення виразити свою національну ідентичність..

Обраний Юлією Богданівною Юрчишин об'єкт дослідження — традиції в моделюванні одягу — неодноразово попадав в об'єктив мистецтвознавців-костюмологів. Проте дисертантка обирає свій науковий вектор дослідження, аналізуючи історико-культурні передумови, художньо-образні якості традиційного одягу дизайнерських костюмів, визначає методи і принципи мистецьких інтерпретацій традицій народного вбрання. Саме цим дослідження Юлії Юрчишин, де традиційне вбрання українців розглядається як художня система, вказуються механізми адаптації народного досвіду до культурних реалій глобалізованого світу, є актуальне і набуває наукової значимості в межах вітчизняного мистецтвознавства.

Ознайомившись з текстом дисертації ми впевнилися, що дана робота є наслідком практичної, педагогічної та ретельної наукової діяльності її авторки. Дисертація містить теоретичні наукові результати та рекомендації щодо їх

використання. Вектор роботи узгоджений з напрямками науково-дослідницької роботи Інституту проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України відповідно до планів підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації.

Мета дисертації полягає у визначенні історико-культурних передумов, художніх рис і закономірностей інтерпретації традицій народного вбрання, обґрунтуванні методів їхнього впровадження в сучасному українському дизайні одягу. Відповідно до мети поставлені й завдання, за якими вбачається струнка й логічна структура роботи. Сумнів викликає тільки доцільність постановки п'ятого завдання «визначити художньо-стилістичні особливості інтерпретації традицій народного вбрання в українському дизайні початку XXI століття». На нашу думку, третє і четверте завдання розкривають цю задачу, про що свідчить текст дисертації.

Наукову новизну дисертації формують результати окремих проблемних питань та загальних векторів досліджень. У роботі дійсно зроблено багато уточнень та поглиблення думок попередників, адже тема інтерпретації традицій уже давно цікавить як теоретиків, так і практиків. З урахуванням, що частина предмету наукової розвідки (мистецькі інтерпретації традицій народного вбрання в сучасному дизайні одягу) явище динамічне і далеко неоднозначне, воно потребує нових аспектів його розгляду. Тож погоджуємось, що одержані результати мають елементи новизни і в сукупності складають наукову цінність роботи.

Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності 26.00.01 – теорія та історія культури, за якою вона подається до захисту. Автореферат теж адекватно розкриває зміст представленої роботи.

Достовірність наукових положень підтверджена публікаціями та виступами на конференціях. Достатня кількість опублікованих статей та доповідей на наукових конференціях свідчать ґрунтовну підготовку зібраних матеріалів до захисту.

Наукові положення та результати, сформульовані у дисертації, оприлюднені у семи наукових публікаціях. З них дві — у фахових виданнях України (м. Харків, 2015 р.; м. Львів, 2017), три — у закордонних наукових

журналах (м. Франфурт, 2020; м. Амстердам, 2020; м. Монреаль, 2020). Також проміжні та основоположні результати дисертації були оприлюднені шляхом виступів на Всеукраїнських (Київ, 2015; М. Косів 2019, с. Яворів, 2019) та міжнародних (м. Івано-Франківськ, 2020; м. Амстердам, 2020) науково-практичних конференціях. Це в цілому відповідає Наказу МОН України «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук».

Структура дисертації укладена у відповідності порушеним в дисертації проблемам. Кожний з розділів завершується не лише логічними висновками, а й спеціальними додатками, що унаочнюють викладене.

Обґрунтованість наукових положень базується на значній джерельній базі яку складають кіно-матеріали, твори образотворчого мистецтва, фото колекцій народного вбрання з фондів державних музеїв та приватних збірок, а також світлини дизайнерських моделей одягу з елементами традицій. Глибину дисертаційної роботи засвідчує чималий список використаних джерел. Грамотно здійснений розгляд попередньо виданої літератури, присвяченої українському народному костюму, а також праці, в яких реалізований культурологічний підхід до вивчення народної культури. Окремі групи літератури складають праці, які відображають теоретичні концепції, що вплинули на напрям дослідження.

Багатоплановий аналіз видань демонструє обізнаність дисертантки та сформував якісний фундамент дослідження.

Свідомо, з наведенням прикладів, відпрацьована методика дослідження. Структуризація комплексу завдань у цьому пункті забезпечили оптимальний підбір методів дослідження.

Найбільший інтерес викликає авторський підхід Юлія Богданівни до визначення характерних ознак національного вбрання, що «становлять ... зразкову типологію відтворення національної ідентичності у представників різних верств населення України» на кіно-матеріалах, що а її думку, сприяло формуванню методів інтерпретації традицій.

Найбільш значущими в даному дослідженні, на наш погляд, є третій та четвертий розділи. Вони безпосередньо присвячені предмету наукового вивчення і пов'язані із винесеними на захист науковими положеннями. Саме в них відчувається найбільше наукове зацікавлення авторки, яка добре володіє науково-термінологічним апаратом, добре орієнтується в різних аспектах заявленої теми: виділила прийоми гармонізації композиційної структури костюма, принципи її трансформації та визначає регіональний вектор, як важливий вектор дизайн освіти.

Четвертий розділ свідчить, що обрана тема одночасно є й предметом творчих пошуків і напрямом педагогічної діяльності Юлії Юрчишин. Авторка систематизує вимоги до предмету проектування (костюма, у якому дизайнер інтерпретує традицію) та обґрунтовує методи і прийоми традицій народного вбрання у дизайн-проектування.

Загальні висновки в основному відображають основні положення дисертації, відповідають на поставленні завдання. Хоч, як на нашу думку, окремі положення загальних висновків мають нечітке формулювання (наприклад, пункт 3, 4), що надає твердженню характеру констатації.

Важливою позитивною рисою дисертації є її прикладний характер. Педагогічна діяльність дисертантки, як можливість популяризувати підняту проблему, виводять дослідження на більш практичний рівень.

Важливим аспектом роботи є впровадження даних матеріалів у практику створення костюма самою дисертанткою та розробки науково обґрунтованих шляхів створення одягу, що частково впроваджене у навчальному процесі Косівського інституту, де 80% всіх дипломних та курсових робіт тісно пов'язані з «народною традицією та регіональними особливостями». Матеріали дисертації застосовуються авторкою у навчальному процесі при викладанні дисциплін «Індустрія моди та маркетинг» «Культурно-історична типологія одягу та тканин», «Теорія та історія етнодизайну», «Історія мистецтва за фахом» та застосовані під час розробки тематичних планів курсового та дипломного проектування в Косівському інституті прикладного та декоративного мистецтва ЛНАМ.

Факт, що дисертантка не лише науково досліджує традиції та їх інтерпретацію в дизайні вбрання, але й має практику творення костюма, є запорукою актуальності й об'єктивності в постановці дослідницьких завдань та їх вирішенні. Тож обґрунтованість рекомендацій для практичного втілення результатів досліджень не викликає сумнівів.

Як кожне дослідження, дисертація Юлії Богданівни не позбавлена дискусійних моментів.

Найперше, що викликає запитання – це твердження авторки щодо «виявлення закономірностей інтерпретації традиційного вбрання у сучасному дизайні одягу», що зазначене як наукова новизни роботи. Проте, відомо, що одна з тенденцій сучасного костюма — відсутність загальноприйнятих єдиних норм в одязі, стирання відмінностей між одягом різного призначення, необов'язковість дотримання законів «гарного смаку» і правил поєднання різноманітних деталей, кольорів і матеріалів. Про це свідчить навіть побіжний розгляд колекцій дизайнерів одягу, особливо – останніх сезонів.

Якщо «інтерпретацію», згідно визначення слід тлумачити як «...творче виконання художнього твору, яке ґрунтується на самостійному тлумаченні виконавця», то «виявлення закономірності інтерпретації» має тільки один результат – відмінність від першооснови (але для цього непотрібно проводити дослідження, це – логічно). Виявити закономірність «творчого тлумачення» - нереальне завдання через необмежену варіативність творчої інтерпретації. Можливо, дослідниця мала на увазі принципи чи методи (у дисертації для висвітлення цього питання відводиться пункт 4.1.

У «Словнику української мови: в 11 томах» (Том 4, 1973. — Стор. 39.) «Інтерпретація» визначена також як «розкриття змісту чого-небудь; пояснення, витлумачення». Таке значення терміну могло бути уживане із «закономірностями», проте б відхилило вектор дослідження і поставило зовсім інші задачі.

Викликають сумніви протиставлення авторки «На відміну від звичаїв мода, – це те, що хочуть наслідувати». Звичаї в одязі живуть довше, ніж модні тенденції, саме тому, що їх наслідують, здебільшого — добровільно. Тому

варто було б дати своє розуміння традицій та моди, а не опиратись на сумнівну літературу, згідно якої мода з'явилась тільки в період пізнього середньовіччя. В авторитетніших виданнях «Ілюстрованій енциклопедії моди» (Прага 1989 р., автори Л. Кібалова, О. Горбенова, М. Ламарова) та в енциклопедії «Мода і стиль» (Москва, 2002, під редакцією В. Володіна) зародження моди пов'язують із появою костюма. Їхні тлумачення надають терміну «мода» вагомішого значення у культурі, що у свою чергу вигідніше підкреслює предмет дослідження. (Сумнівно припустити, що давньогрецький костюм, композицію якого легко могли змінити при черговому накладанні на тіло, не підлягав тенденціям моди. Тільки суворі приписи могли б заборонити наслідувати якусь систему драпірування).

У четвертому розділі Юлія Богданівна верифікує багатофункціональність традиційного вбрання, вибудовує чітку структуру та ієрархію функцій традиційного одягу, яка викликає деякі сумніви. Судячи з першого розділу, на формування цієї системи мали вплив авторитетні вчені. Зокрема, у системі функцій П. Богатирьова (Вопросы теории народного искусства, 1978 р.) виділено релігійну функцію на основі культурологічного аналізу костюма Моравії. Проте наш розгляд системи функцій не підтвердив існування «релігійної» функції» по відношенню до українського традиційного одягу. Насправді, і це підтверджує і сама дисертантка, локально існували неписані правила – на свята одягатися нарядно, а в піст – не надто яскраво, без прикрас. Але це не ідентифікує приналежність до релігійної конфесії, а лише інформує та є засобом творення образу.

Крім того, у групі утилітарних функцій виділено фізіолого-гігієнічну ергономічну і захисну. Проте, гігроскопічність чи вологовідштовхувальні властивості матеріалів, що забезпечують «функціонування організму», якраз таки виконують захисну функцію, адже захищають організм від несприятливого впливу навколишнього середовища. До інформаційно-естетичних функцій помилково віднесено «побутово-ужиткова».

Не вважаємо це серйозною похибкою для даного дослідження, адже ця класифікація та ієрархія неважлива для дизайну одягу, адже при проектуванні

костюма вибудується своя система, яка буде залежати від майбутнього призначення проєктованого виробу і може бути з'ясована безпосередньо у передпроектному аналізі.

У таблиці «вимог ...» представлено групу приписів, дотримання яких, погоджуюсь з авторкою, зможе привести до створення художньо-виразного зразка одягу. Проте «відчуття міри і такту», «вимога компромісності й відповідності умовам», як і «коректне трактування» не мають параметрів оцінки. Тому, на нашу думку, вимоги слід замінити рекомендаціями, що мають розширені методичні поради.

Частково питання неузгодженостей і незрозуміння текстів дисертації міг би виправити глосарій, у якому були б зазначені тільки такі тлумачення, значення яких авторка має на увазі.

У тексті немає визначень «дизайнер одягу» «художник по костюму», «художник – модельєр», «модельєр». Вони часто трактуються як синоніми, проте, у розуміння нюансів дослідження необхідно в'яснити: «Чи вважає авторка «дизайнерами одягу» усіх творців одягу: авторів художніх костюмів, проєктантів одягу масового виробництва. Як співвідноситься термін «купюр'є» і «художник-модельєр»? Такі визначення необхідні, адже одяг, де інтерпретується традиція має широку палітру технологій: від ручного виготовлення тканин до комп'ютерного програмування машинної вишивки і лазерної обробки матеріалів, можливо, і застосування 3-д друку. Отже, потребує різних спеціалістів, а це в свою чергу ставить завдання у галузі дизайн-освіти.

Слід зазначити, що вказані зауваження не знижують цінності одержаних результатів. Наведені спостереження спрямовані не на буквальне виявлення вад у ньому, а радше на підтримку актуального дослідження та спонукання до подальшої наукової роботи.

Відтак, на нашу думку, дослідження витримане в принципах наукової аргументованості, актуальність теми, постановка проблеми, методика результати досліджень, а також публікації авторки свідчать про наукову зрілості Юлії Богданівни Юрчишин.

Наприкінці констатуємо, що дисертація Юрчишин Юлії Богданівни «Традиції народного вбрання в творчості сучасних дизайнерів одягу» є самостійною завершеною працею. У ній отримані науково обґрунтовані результати, які мають важливе значення для вітчизняної мистецтвознавчої науки. За своїм змістом і оформленням дисертаційна робота цілком відповідає чинним вимогам Міністерства освіти і науки України, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26 00.01 — теорія та історія культури.

16.04.2021

Макогін Ганна Василівна
кандидат мистецтвознавства, доцент
кафедри дизайну і теорії мистецтва
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

ПІДПИС Макогін Г.В. ЗАВІРЯЮ
Менеджер кафедри дизайну
Державного вищого навчального закладу
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
тел. 021252205

16 04 2021

Прикарпатський національний
університет ім. Василя Стефаника
Вк. НДОР № 03-04-898/3
16 04 2021